

Lions Club in Iran (1979–1957)

Zeynab Ghanbarynejad¹ | Mohammad Ali Ranjbar²

Research paper

Abstract

Purpose: The Lions Club, as one of the international organizations active in the field of social services, began its activities in Iran in the late 1950s and expanded within the framework of the cultural policies and modernization initiatives of the Pahlavi II era. The present study aims to examine the formation and expansion of the Lions Club in Iran over a period of two decades. The central research question is: How did the Lions Club emerge and develop in Iran?

Method: This study is based on data collected through documentary research, drawing on archival materials and library resources, and employs a descriptive–analytical approach.

Findings: From the 1960s until 1979, Lions Clubs in Iran pursued a continuous trajectory of growth in their provision of social services. Over the course of two decades, the organization evolved from a small institution into a nationwide network comprising approximately 300 clubs and nearly 8,000 members. In terms of organizational structure, the Lions of Iran represented one of the most coherent nongovernmental institutions prior to the Revolution. Through a clearly defined geographical division, a systematic reporting mechanism, and the convening of eighteen annual congresses, the organization ensured coordination and continuity in its activities. By engaging urban elites and women, Lions Clubs in Iran operated within the framework of the Pahlavi government's cultural policies and reflected the state's broader efforts to institutionalize new models of social participation.

Keywords: Lions Club, Pahlavi II, Annual Congress, Urban Elites, Social Services.

Citation: Ghanbarynejad, Z. and Ranjbar, M. A. (2026). The Lions Clubs in Iran, 1957–1979. *Ganjine-ye Asnad*, 35(4), 5–32 | doi: 10.30484/ganj.2025.3955.2111

1. PhD in History, specializing in Post-Islamic Iranian Studies. Postdoctoral Researcher at Shiraz University, Shiraz, Iran (Corresponding Author).
z.ghanbarynejad@saadi.shirazu.ac.ir

2. Associate Professor, Department of History, Shiraz University, Shiraz, Iran.
ranjbar@shirazu.ac.ir

Copyright © 2026, NLAI (National Library & Archives of I. R. Iran). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and adapt the material for any purpose.

Ganjine-Ye Asnad

«140»

Peer-reviewed Journal | National Library & Archives of I. R. Iran, Archival Research Institute

ISSN: 1023-3652 | E-ISSN: 2538-2268

Digital Object Identifier (DOI): 10.30484/ganj.2025.3955.2111

Indexed by Google Scholar, Researchgate, ISC, SID & Iran Journal | <http://ganjineh.nlai.ir>

Vol.: 35, No.: 4, Winter 2026 | pp: 5–32 (28) | Received: 11, Oct. 2025 | Accepted: 15, Nov. 2025

Historical research

Introduction

The Lions Club was founded in Chicago in 1917 by Melvin Jones. Its first branch in Iran began operations on April 4, 1957, under the guidance of Shafiq Mansour, a representative of the International Association of Lions Clubs. Since then, the club has carried out activities in the fields of education, health, and social welfare in Iran, shaped by the political and social conditions of the Pahlavi II era.

An analysis of the Lions Club's activities in Iran reveals that this organization can be understood within the framework of the Pahlavi government's policies on cultural and social modernization. In Iran, the Lions Club served as an example of a modern organization with an international structure, adopting its management and organizational model from the global headquarters in Chicago and being required to submit administrative reports to the central secretariat.

This structural connection reflected a dimension of transnational ties and mutual cultural influence, which was observed during the modernization policies and the penetration of Western models in Iran during the 1950s and 1960s. Meanwhile, existing security documents—including SAVAK reports—indicate that organizations such as Rotary and Lions were occasionally evaluated as entities with foreign affiliations from the perspective of power structures. This perspective reveals the regime's sensitivity toward social networks reliant on the middle class and urban elites; networks that, while playing a role in welfare and educational projects, were also connected to transnational structures and values.

The holding of the 14th Lions Congress in Shiraz in May 1974 (Ordibehesht, along with the speeches of Dr. Traban Mehran, President of the Supreme Council of Lions Zones in Iran, serves as a prime example of this overlap. During this event, Dr. Mehran emphasized the coordination of the organization with the development policies of the Pahlavi government, highlighting the alignment between Lions' social goals and the cultural policies of the time.

Despite scattered references in existing sources, the formation, expansion, and specific activities of the Lions Club in Iran, as well as its role in the cultural and social modernization process of the Pahlavi II era, have not been systematically examined in historical

research. Consequently, the central research question is: How did the Lions Club in Iran form and develop?

This study, by analyzing historical documents, administrative reports, and archival materials from the Pahlavi II era, aims to explore the reciprocal relationship between the political structure and modern social institutions within the context of the cultural policies of that period.

Materials and Methods

This study was conducted using a data collection method based on reviewing historical documents and archival records, alongside gathering information from library and archival sources.

The primary approach of this research is analytical-descriptive. Efforts were made to examine the subject matter precisely and systematically, relying on credible and authoritative sources to ensure the accuracy of the findings.

Results and Discussion

From the 1960s until 1979, Lions Clubs in Iran experienced a continuous process of development and expansion, driven by their goals of providing social services and strengthening voluntary cooperation and participation. In less than two decades, this organization transformed from a small entity into a national network comprising approximately 300 clubs and nearly 8,000 members. From an organizational perspective, Lions in Iran was one of the most cohesive non-governmental institutions prior to the revolution. It featured clear geographical divisions, a regular reporting system, and the annual holding of 18 congresses to ensure coordination and continuity of activities. The members of the Supreme Council of Lions Zones in Iran and its networks across various regions and districts were highly diligent and active individuals. By establishing a cohesive network and following up on affairs in different areas, they contributed significantly to the cohesion and further expansion of these clubs throughout the country. The activities of these clubs ostensibly included constructing and operating clinics, schools, nursing homes, and schools for the blind, providing scholarships, offering free medical services, and holding educational programs in academic, vocational, and cul-

tural fields. However, these services were largely confined to a few major cities.

In reality, many clubs registered across the country existed only on paper. While they occasionally held monthly meetings and paid annual dues, they performed no tangible charitable or welfare work. Monthly reports submitted to regional and supreme councils typically listed only active and resigned members and meeting minutes, with no mention of any actual charitable programs. Ultimately, the Lions Club often functioned as a tool in the hands of the regime, utilized primarily to execute political agendas rather than to serve genuine social needs. The active participation of Lions Clubs in the 2,500-year celebration of the Persian Empire, the White Revolution festivities, and their role as registration centers for the Rastakhiz Party—alongside their affiliation with the Legion of Humanitarian Service—demonstrates that this organization effectively functioned as the government's arm in the cultural and welfare sectors. The state utilized this network for propaganda, cultural display, and to project a presence on the global stage, despite the club's primary identity as a charitable institution. This close alignment highlights the blurred boundaries between civil society initiatives and state objectives during that era.

Conclusion

From the 1960s until 1979, Lions Iran pursued a continuous path of development, transforming from a small entity into a national network of approximately 300 clubs and nearly 8,000 members within two decades. Organizationally, it stood as one of the most cohesive non-governmental institutions prior to the revolution. Through clear geographical divisions, a regular reporting system, and the annual holding of 18 congresses, the organization ensured coordination and continuity of activities. By leveraging the participation of urban elites and women, Lions Iran operated within the framework of the Pahlavi government's cultural policies, reflecting the state's efforts to institutionalize new models of social participation.

باشگاه لاینز در ایران (۱۳۳۶ش-۱۳۵۷ش)

فصلنامه تحقیقات تاریخی
و مطالعات آرشیوی

مقاله پژوهشی

زینب قنبری نژاد^۱ | محمدعلی رنجبر^۲

چکیده:

باشگاه لاینز به عنوان یکی از نهادهای بین المللی فعال در حوزه خدمات اجتماعی، در نیمه دوم دهه ۱۳۳۰ شمسی فعالیت خود را در ایران آغاز کرد و در بستر سیاستهای فرهنگی و مدرنیزاسیون دوره پهلوی دوم گسترش یافت. هدف: بررسی شکل گیری و گسترش باشگاه لاینز در ایران.

پرسش اصلی: باشگاه لاینز در ایران چگونه شکل گرفت و چگونه گسترش یافت؟

روش: پژوهش حاضر با بهره گیری از روش گردآوری داده ها، مبتنی بر مراجعه به اسناد و مدارک و گردآوری اطلاعات از منابع کتابخانه ای و آرشیوی انجام شده است.

رویکرد: رویکرد اصلی مطالعه حاضر توصیفی-تحلیلی است و تلاش شده است تا با اتکا به منابع معتبر، موضوع مدنظر به صورت دقیق و نظام مند بررسی شود.

یافته ها: لاینز ایران با هدف ارائه خدمات اجتماعی از سال ۱۳۴۰ تا سال ۱۳۵۷ روندی پیوسته از گسترش را طی کرد و در طی دو دهه از نهادی کوچک به شبکه ای ملی با حدود ۳۰۰ باشگاه و نزدیک به ۸۰۰۰ عضو تبدیل شد. لاینز ایران از نظر ساختار سازمانی، یکی از منسجم ترین نهادهای غیردولتی پیش از انقلاب بود. این سازمان با تقسیم بندی جغرافیایی مشخص، سیستم گزارش دهی منظم، و برگزاری هجده کنگره سالانه، هماهنگی و تداوم فعالیتها را فراهم کرد. لاینز ایران ضمن بهره گیری از مشارکت نخبگان شهری و زنان، در چارچوب سیاستهای فرهنگی حکومت پهلوی عمل می کرد و بازتابی از تلاش دولت برای نهادینه سازی الگوهای جدید مشارکت اجتماعی بود.

نتایج: لاینز ایران در دوره پهلوی فراتر از نهادهای خدماتی، بخشی از فرایند نهادسازی اجتماعی مدرن در ایران بود. گسترش سازمان یافته و انسجام ساختاری لاینز بیانگر شکل گیری الگوی نوین از مشارکت اجتماعی سازمان یافته، با اتکا به نخبگان شهری و حضور زنان بود. فعالیتهای این نهاد در همسویی با سیاستهای فرهنگی دولت قرار داشت و از تعامل میان جامعه مدنی و نوظهور و پروژه های مدرن سازی دولتی حکایت می کرد. در مجموع، لاینز ایران نمونه ای از پیوند میان سازمان یابی اجتماعی و هدایت ساختاری دولت در شکل گیری نهادهای مدرن پیش از انقلاب به شمار می آید.

کلیدواژه ها: باشگاه لاینز، پهلوی دوم، کنگره سالانه، نخبگان شهری، خدمات اجتماعی.

استناد: قنبری نژاد، زینب و رنجبر، محمدعلی. (۱۴۰۴). باشگاه لاینز در ایران ۱۳۳۶-۱۳۵۷ ه.ش. گنجینه اسناد، (۴) ۳۵، ۳۲-۵. doi: ۱۰.۳۰۴۸۴/ganj.۲۰۲۵.۳۹۵۵.۲۱۱۱

۱. دکتری تاریخ مطالعات ایران بعد از اسلام.

z.ghanbarynejad@saadi.shirazu.ac.ir

پژوهشگر پسا دکتری دانشگاه شیراز، شیراز، ایران
۲. دانشیار گروه تاریخ، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

ranjbar@shirazu.ac.ir

گنجینه اسناد

۱۴۰

فصلنامه علمی | سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ایران - پژوهشکده اسناد

شاپا (چاپی): ۱۰۲۳-۳۶۵۲ | شاپا (الکترونیکی): ۲۵۲۸-۲۲۶۸

شناسه برغود رقمی (DOI): ۱۰.۳۰۴۸۴/GANJ.۲۰۲۵.۳۹۵۵.۲۱۱۱

نمایه در Google Scholar, SID, ISC و ایران ژورنال | http://ganjineh.nlai.ir

سال ۳۵، دفتر ۴، زمستان ۱۴۰۴ | صص: ۳۲-۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۷/۱۹ | تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۸/۲۴

تحقیقات تاریخی

۱. مقدمه

باشگاه لاینز در سال ۱۹۱۷ میلادی به ابتکار «ملوین جونز» در شیکاگو تأسیس شد و نخستین شعبه آن در ایران در ۱۵ فروردین ۱۳۳۶ شمسی، با راهنمایی شفیق منصور، نماینده اتحادیه بین‌المللی لاینز، کارش را آغاز کرد. از آن زمان، این باشگاه فعالیت‌هایی را در حوزه آموزش، بهداشت و رفاه اجتماعی در ایران انجام داد که در تعامل با شرایط سیاسی و اجتماعی دوره پهلوی دوم بود. بررسی روند فعالیت‌های لاینز در ایران نشان می‌دهد که این نهاد در چارچوب سیاست‌های نوسازی فرهنگی و اجتماعی دولت پهلوی قابل تحلیل است. لاینز ایران به عنوان نمونه‌ای از سازمان‌های مدرن با ساختار بین‌المللی، الگوی مدیریتی و سازمانی خود را از مرکز جهانی‌اش در شیکاگو اقتباس می‌کرد و موظف بود گزارش‌های اداری‌اش را به دبیرخانه مرکزی این سازمان ارائه دهد. این ارتباط ساختاری، جنبه‌ای از پیوندهای فراملی و تأثیر متقابل فرهنگی را منعکس می‌کرد که در جریان سیاست‌های مدرنیزاسیون و نفوذ الگوهای غربی در ایران دهه‌های ۱۳۳۰ و ۱۳۴۰ مشاهده می‌شود.

در همین حال، اسناد امنیتی موجود -از جمله گزارش‌های ساواک- نشان می‌دهد که نهادهایی همچون روتاری و لاینز از نظر ساختار قدرت، گاه به عنوان تشکلهایی با وابستگی خارجی ارزیابی می‌شده‌اند. این نگاه، حساسیت حکومت به شبکه‌های اجتماعی متکی بر طبقات متوسط و نخبگان شهری را آشکار می‌سازد؛ شبکه‌هایی که در عین ایفای نقش در پروژه‌های رفاهی و آموزشی، با ساختارها و ارزش‌های فراملی نیز پیوند داشتند. برگزاری چهاردهمین کنگره لاینز در اردیبهشت ۱۳۵۳ در شیراز و سخنان دکتر تراب مهرا^۱ رئیس شورای عالی مناطق لاینز ایران، که طی آن بر هماهنگی این نهاد با سیاست‌های توسعه‌ای دولت پهلوی تأکید شد، نمونه‌ای از هم‌پوشانی اهداف اجتماعی لاینز و سیاست‌های فرهنگی دولت وقت بود.

با وجود اشاره‌هایی پراکنده در منابع، چگونگی تشکیل، گسترش و نوع فعالیت‌های باشگاه لاینز در ایران و نیز جایگاه آن در فرایند نوسازی فرهنگی و اجتماعی پهلوی دوم، در پژوهش‌های تاریخی کمتر به طور نظام‌مند بررسی شده است. از این رو، پرسش اصلی پژوهش این است که باشگاه لاینز در ایران چگونه شکل گرفت و چگونه توسعه یافت؟

پژوهش حاضر با بررسی اسناد تاریخی، گزارش‌های اداری، و مدارک آرشیوی دوره پهلوی دوم می‌کوشد رابطه متقابل ساختار سیاسی و نهادهای اجتماعی مدرن را در بستر سیاست فرهنگی دوره پهلوی دوم واکاوی کند.

۱. رئیس وقت بیمارستان نمازی شیراز و از اعضای فعال باشگاه لاینز شیراز

پیشینه پژوهش

تحقیقات در زمینه باشگاه‌های لاینز در ایران محدود است. مهم‌ترین آثار شامل کلوپ لاینز به‌روایت اسناد ساواک (۱۳۹۰) است که توسط مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات منتشر شده‌است. اثر دیگر فراماسونرها، روتارین‌ها و لاینزهای ایران (۱۳۷۷) است که توسط مرکز اسناد انقلاب اسلامی منتشر شده‌است و گزارشی درباره این سازمان‌ها ارائه می‌دهد. هر دو اثر بیشتر رویکردی اسنادی و سیاسی دارند و کمتر به تحلیل کارکرد اجتماعی این نهاد پرداخته‌اند. فصل ۲۹ از جلد سوم کتاب فراموش‌خانه و فراماسون‌ها در ایران اثر اسماعیل رائین (۱۳۵۷) به تشکیل باشگاه‌های لاینز ایران اختصاص یافته‌است و دیدگاه‌های مهمی ارائه می‌دهد. مشهد در بامداد نهضت/امام‌خیمینی (ره) اثر غلام‌رضا جلالی (۱۳۸۷) گسترش تدریجی باشگاه‌های لاینز در خراسان را بررسی می‌کند. مقاله «مناسبات فرهنگی و اجتماعی آمریکا با ایران در دوره پهلوی (۱۳۰۴-۱۳۵۷)» (مطالعه موردی شهر اصفهان) اثر معصومه گودرزی بروجردی و دیگران (۱۳۹۷) روتاری و لاینز را به‌عنوان تجلی مدرنیته سرمایه‌داری تفسیر می‌کند. مقاله «تلاش‌های غرب‌گرایانه رژیم پهلوی برای تحکیم سلطه فرهنگی-سیاسی در اصفهان ۱۳۴۳-۱۳۵۷» اثر مهدی مهرعلی‌زاده (۱۳۸۵) استدلال می‌کند که پس از قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲، رژیم برای پیشبرد تحول فرهنگی به‌طور فزاینده‌ای به لژهای فراماسون، شبکه‌های روتاری، لاینز و احزاب دولتی متکی شد. به‌طور کلی، آثار موجود یا رویکردی اسنادی-امنیتی دارند یا روایت‌گر تاریخ سیاسی هستند و کمتر به تحلیل چگونگی گسترش و شبکه‌سازی باشگاه‌های لاینز در ایران پرداخته‌اند.

در سطح جهانی، آثار شاخص شامل باشگاه‌های لاینز در قرن ۲۱ اثر پاول مارتین و رابرت کلاینفلد (۲۰۰۸)^۱ است که به دستاوردهای اجتماعی این سازمان می‌پردازد. تاریخچه لاینز در کانادا: ۱۹۲۰ تا ۲۰۲۰ اثر لیون ژیلز ملانسون (۲۰۲۰)^۲ یک قرن فعالیت لاینز در کانادا را بررسی کرده‌است. رساله دیوید تامایو^۳ خدمت به ملت: باشگاه‌های روتاری و لاینز، طبقات متوسط مکزیک و دولت پس از انقلاب، دهه‌های ۱۹۲۰ تا ۱۹۶۰ (۲۰۱۸) رابطه سازمان‌های انسان‌دوستانه و تشکیل دولت را تحلیل می‌کند و مقاله «How the Lions Club Work» نوشته سارا سیدونز (۲۰۰۹)^۴، ساختار، اهداف و فعالیت‌های باشگاه بین‌المللی لاینز را بررسی کرده‌است. این مطالعات نشان می‌دهد که باشگاه‌های لاینز معمولاً بازتاب‌دهنده شکل‌گیری طبقات متوسط و الگوی جدیدی از مشارکت داوطلبانه‌اند که در بسیاری از کشورها هم‌سو با سیاست‌های دولت‌های مدرن شکل گرفته‌اند. در ایران نیز این الگو، هرچند با هدف خدمت اجتماعی معرفی می‌شد، عملاً بخشی از سیاست فرهنگی دولت برای نمایش چهره‌ای مدرن و انسان‌دوست از حکومت پهلوی بود.

1. Martin, Paul; Kleinfelder, Robert. (2008)
2. Melanson, Lion Gilles. (2020)
3. Tamayo, David. (2018)
4. Siddons, Sarah. (2009).

۲. پیدایش لاینز

باشگاه لاینز در ژوئن ۱۹۱۷ در شیکاگو، در واکنش به پیامدهای اجتماعی جنگ جهانی اول و صنعتی شدن سریع، توسط گروهی از بازرگانان بهره‌بری ملوین جونز و دکتر ویلیام پی. وودز (Melvin Jones & Dr. William P. Woods) تأسیس شد. این سازمان به سرعت گسترش یافت و امروزه به عنوان بزرگ‌ترین نهاد خدمات داوطلبانه باشگاهی در جهان، با بیش از ۱.۳۵ میلیون عضو در بیش از ۴۵٬۰۰۰ باشگاه در ۲۰۸ کشور شناخته می‌شود (Campos da Silva, 2014, p7). شکل‌گیری لاینز را باید در بستر سیاست‌های جهانی آمریکا پس از جنگ جهانی اول تحلیل کرد؛ زمانی که طبقه متوسط شهری و تجار نیازمند چارچوبی برای مسئولیت اجتماعی و تثبیت منزلت خود در نظم سرمایه‌داری جدید بودند. از این رو، لاینز نه صرفاً انجمنی خیریه، بلکه بازتابی از «اخلاق پروتستانی کار و خدمت» و گفتمان انسان‌دوستی مدرن در غرب بود. ملوین جونز، بنیان‌گذار اصلی، تجار را به فعالیت‌های اجتماعی تشویق می‌کرد. او در سال ۱۹۴۵ به عنوان نماینده لاینز در سازمان ملل حضور یافت. این حضور در سازمان ملل، نشانه‌ای از جایگاه جهانی لاینز به عنوان بازوی فرهنگی و اجتماعی «دیپلماسی عمومی آمریکایی» بود که در دوران پس از جنگ جهانی دوم گسترش یافت (Melanson, 2020, p8). در سال‌های ابتدایی، فعالیت باشگاه‌ها بر حمایت از تلاش‌های جنگی آمریکا متمرکز بود. در سال ۱۹۸۷، با اصلاح قانون اساسی، عضویت زنان به طور رسمی مجاز شد. این تحول در واقع بازتابی از تغییرات اجتماعی جهانی و حرکت به سوی برابری جنسیتی بود که در دهه‌های پایانی قرن بیستم در همه سازمان‌های مدنی غربی رخ داد (Campos da Silva, 2014, p7; Melanson, 2020, p8).

۳. تشکیلات سازمانی باشگاه‌های لاینز در ایران

ساختار سازمانی باشگاه‌های لاینز بر مبنای الگوی مشخصی شامل سطوح مدیریتی، کمیته‌ها، دستور جلسات، و مقررات عضویت طراحی شده بود. این ساختار دقیق و چندسطحی نشان‌دهنده عقلانیت اداری و نظم بوروکراتیک بود که یکی از ویژگی‌های اساسی سازمان‌های مدرن به شمار می‌آید. از همین منظر، لاینز را می‌توان الگویی از انتقال فرهنگ سازمانی غربی به کشورهای در حال توسعه دانست. هیئت‌مدیره متشکل از رئیس، دبیر، خزانه‌دار، نایب‌رئیس‌ها و مدیران بود. کمیته‌های اداری و فعالیت‌ها نیز مسئولیت حوزه‌های مالی، آموزش، بهداشت و رفاه اجتماعی را داشتند (ساکما، ۱۳۸۸-۲۹۳). در این ساختار، تمرکززدایی همراه با هماهنگی مرکزی نوعی «نظم شبکه‌ای» ایجاد می‌کرد که هم استقلال محلی را حفظ می‌کرد و هم پیوستگی جهانی را

تضمین می‌کرد؛ الگویی که بعدها در سازمان‌های غیردولتی مدرن نیز تکرار شد. پذیرش اعضای جدید نیازمند معرفی کتبی دو عضو، بررسی کمیته عضویت و تصویب هیئت‌مدیره بود. هر عضو باشگاه لاینز مکلف بود مبالغی تحت عنوان حق ورودیه و حق عضویت باشگاه پردازد که طبق تصویب شورای عالی مناطق لاینز ایران حداقل حق ورودیه هر عضو باشگاه ۱۲۰۰ ریال و حداقل حق عضویت شش ماهه هر عضو ۶۰۰ ریال بود که به‌ترتیب زیر پرداخت می‌شد:

۱. معادل مبلغ ده دلار سهم اتحادیه بین‌المللی لاینز (۶۹۰ ریال، هر دلار ۶۹ ریال)؛

۲. ۱۲۰ ریال سهم شورای عالی مناطق لاینز ایران؛

۳. ۱۲۰ ریال سهم منطقه ۳۵۴ (مناطق الف، ب، ث، دال، ای)؛

۴. بقیه سهم باشگاه.

حق عضویت ماهیانه هر یک از اعضا هم (اعم از اصلی، پیوسته، پدر و پسر، افتخاری، مادام‌العمر) ۱۰۰ ریال بود که باید هر سه ماه و یا هر شش ماه پرداخت می‌شد. این حق عضویت نیز به‌طور سالانه ۱۲۰۰ ریال بود (ساکما، ۲۳۰۴۴-۲۹۳؛ ۳۱۵۲-۲۹۳-۹۱). این نظام گزینشی، بیانگر گرایش لاینز به جذب نخبگان اقتصادی و اجتماعی بود. بدین‌ترتیب عضویت در لاینز نه‌فقط مشارکت در خدمات، بلکه نشانه‌ای از پرستیژ اجتماعی محسوب می‌شد. هر منطقه لاینز متشکل از حداقل ۳۰ باشگاه بود و به نواحی و حوزه‌ها تقسیم می‌شد. رئیس منطقه و کابینه او نقش مشورتی و نظارتی داشتند (ساکما، ۱۴۱۳۳۹۰-۲۹۳-۹۵؛ ۱۷۴۲۸-۰۱۷۴۲۸-۲۹۷).

شرایط عضویت شامل بلوغ، موقعیت اجتماعی و اشتغال مشروع بود. پنج نوع عضویت (اصلی، پیوسته، پدر و پسر، افتخاری، مادام‌العمر) وجود داشت که هر یک شرایط خاص خود را داشت. عضویت هم‌زمان در باشگاه‌های مشابه ممنوع بود (ساکما، ۲۴۳۸-۲۹۳-۹۹؛ ۲۳۰۴۴-۲۹۳). این معیارها نشان می‌دهد که لاینز اساساً سازمانی برای طبقه متوسط و بالای جامعه بوده‌است؛ گروهی که حامل ارزش‌های مدرن و ابزار انتقال آن به جامعه تلقی می‌شدند.

هر باشگاه منشور رسمی خود را از اتحادیه بین‌المللی لاینز دریافت می‌کرد و موظف بود اساس‌نامه را رعایت کند و گزارش‌های منظم ارائه دهد. برای تأسیس باشگاه، حضور ۱۵ تا ۲۵ عضو ضروری بود (ساکما، ۱۷۴۲۸-۰۱۷۴۲۸-۲۹۷). رئیس باشگاه در رأس قوه اجرایی قرار داشت؛ او جلسات را مدیریت می‌کرد و مسئول تعیین و نظارت بر کمیته‌ها، هماهنگی فعالیت‌ها و اجرای انتخابات طبق اساس‌نامه بود (ساکما، ۲۴۳۸-۲۹۳-۹۹).

۴. ورود لاینز به ایران

در اوایل سال ۱۳۳۶ ش شفیق منصور، نمایندهٔ سیار لاینز بین‌المللی، به ایران آمد و با حسین علاء (وزیر دربار) دیدار کرد. نتیجهٔ مذاکرات، تشکیل نخستین باشگاه لاینز ایران به نام «باشگاه لاینز تهران» بود که دکتر اسماعیل اردلان^۱ به عنوان اولین رئیس آن برگزیده شد (آریا بخشایش، ۱۳۸۳، ص ۴۳؛ شیرنامه، ۱۳۵۰، ش ۴۹، ص ۵). ورود لاینز به ایران را می‌توان بخشی از روند «نهادسازی مدرن با الگوی غربی» دانست که در دورهٔ پهلوی دوم شدت گرفت. دولت با استقبال از چنین نهادهایی می‌کوشید تصویری از جامعه‌ای مدرن و هم‌سو با جهان غرب ارائه دهد. منطقهٔ ایران در ابتدا به عنوان منطقهٔ موقت^۲ ۳۵۴ نام‌گذاری شد و پس از تأسیس بیستمین باشگاه (باشگاه مسجدسلیمان)^۳ در ۱۳۳۹ ش، به منطقه‌ای مستقل تبدیل شد. این گسترش سریع در مدت کوتاه، نشانهٔ حمایت غیرمستقیم نخبگان و کارگزاران دولت از چنین نهادهایی بود. بسیاری از اعضا از مدیران دولتی، استادان دانشگاه، مهندسان و پزشکان بودند که لاینز را ابزاری برای افزایش نفوذ اجتماعی خود نیز می‌دیدند (ساکما، ۲۴۳۸-۲۹۳-۹۹؛ شیرنامه، ۱۳۴۳، ش ۱۵، صص ۲۴-۲۸).

در دههٔ ۱۳۴۰، باشگاه‌های لاینز در شهرهای بزرگ کشور مانند تهران، اصفهان، شیراز، مشهد و اهواز تشکیل شدند. تمرکز باشگاه‌ها در مراکز شهری و اقتصادی کشور نشان می‌دهد که لاینز در ایران بیش از آن‌که سازمانی مردمی بوده باشد، نهادی نخبگانی و شهری بوده‌است. درواقع، این باشگاه‌ها به نوعی «شبکهٔ اجتماعی نخبگان مدرن» تبدیل شدند که هم با دولت در ارتباط بودند و هم با نهادهای غربی پیوند داشتند. لاینز در ایران نقشی دوگانه ایفا می‌کرد: از یک سو در ظاهر، ترویج خدمت اجتماعی و انسان‌دوستی؛ و از سوی دیگر، ایجاد شبکه‌ای از روابط فرهنگی و طبقاتی میان نخبگان هم‌سو با دولت پهلوی و جهان غرب.

در این زمان (۱۳۳۹) باشگاه‌های لاینز منطقهٔ ۳۵۴ به دو ناحیه (شمال و جنوب) و پنج حوزه تقسیم شده بود.

۱. ناحیهٔ شمال شامل سه حوزه:

حوزهٔ یک شامل باشگاه‌های لاینز تهران، تهریش، قلهک، یوسف‌آباد، شمال تهران؛

حوزهٔ ۲ شامل باشگاه‌های لاینز مشهد، آستان قدس رضوی؛

حوزهٔ سه شامل باشگاه‌های لاینز تبریز، رشت، کرج، قزوین، کرمانشاه، همدان، بروجرد.

۲. ناحیهٔ جنوب شامل دو حوزه:

حوزهٔ یک شامل باشگاه‌های لاینز اصفهان، شیراز؛

۱. مدیر روزنامهٔ کوهستان و رئیس دانشکدهٔ دامپزشکی تهران

۲. عدد ۳۵۴ مربوط به باشگاه لاینز ایران بود که از طریق اتحادیهٔ بین‌المللی لاینز به عنوان شناسایی باشگاه‌های لاینز ایران اختصاص داده شد. باشگاه‌های لاینز جهان از شمارهٔ یک شروع شده بود و زمانی که لاینز ایران تأسیس و افتتاح شد شمارهٔ ۳۵۴ به باشگاه لاینز ایران داده شد. با گسترش باشگاه‌های لاینز ایران و گستردگی حوزهٔ جغرافیایی آن، منطقهٔ ۳۵۴ به مناطق فرعی تقسیم شد که با حروف الف، ب، ث، دال، ای (A, B, C, D, E) نام‌گذاری شدند.

۳. به ترتیب: باشگاه لاینز تهران، باشگاه لاینز اصفهان، باشگاه لاینز شیراز، باشگاه لاینز اهواز، باشگاه لاینز مشهد، باشگاه لاینز تبریز، باشگاه لاینز تهریش، باشگاه لاینز قلهک تهران، باشگاه لاینز یوسف‌آباد تهران، باشگاه لاینز رشت، باشگاه لاینز کرج، باشگاه لاینز قزوین، باشگاه لاینز کرمانشاه، باشگاه لاینز همدان، باشگاه لاینز بروجرد، باشگاه لاینز شمال تهران، باشگاه لاینز آستان قدس رضوی، باشگاه لاینز آبادان، باشگاه لاینز خرمشهر، باشگاه لاینز مسجدسلیمان (ساکما، ۲۴۳۸-۲۹۳-۹۹).

حوزه دو شامل باشگاه‌های لاینز اهواز، آبادان، خرمشهر، مسجدسلیمان و آقاجاری (ساکما، ۹۳۵۹-۲۹۳-۹۹).

در ۹ بهمن ۱۳۳۹ش، نخستین شورای رؤسا و دبیران باشگاه‌ها برای سال مالی ۱۳۴۰-۱۳۴۱ تشکیل شد. اعضای کابینه در این سال به‌قرار زیر بود:

دکتر حسین علاء، رئیس منطقه ۳۵۴ (لاینز ایران)؛ عبدالله انتظام^۱، معاون منطقه ۳۵۴ و رئیس ناحیه جنوب؛ عبدالحسین حمزوی، معاون منطقه ۳۵۴ و رئیس حوزه شماره یک ناحیه شمال؛ دکتر علی‌نقی فسا، رئیس حوزه شماره دو ناحیه شمال (مشهد)؛ دکتر علی معارفی، دبیر منطقه ۳۵۴؛ و دکتر حسین بنایی، خزانه‌دار منطقه ۳۵۴ (ساکما، ۹۳۵۹-۲۹۳-۹۹). ترکیب اعضای نخستین کابینه نشان می‌دهد که باشگاه لاینز ایران از همان ابتدا توسط نخبگان سیاسی و اداری کشور اداره می‌شده‌است. حضور چهره‌هایی چون حسین علاء و انتظام -که در بالاترین سطوح تصمیم‌گیری نظام پهلوی نقش داشتند- نشان می‌دهد که لاینز نه نهادی صرفاً مردمی، بلکه حلقه‌ای از شبکه نخبگان وابسته به دولت بوده‌است. چنین ترکیبی سبب شد لاینز به سازمانی نیمه‌دولتی تبدیل شود که از حمایت ساختار سیاسی برخوردار باشد و در عین حال ظاهر غیردولتی و مدنی خود را حفظ کند. شورا اعلام کرد که نخستین کنگره سالانه منطقه ۳۵۴ در اردیبهشت ۱۳۴۰ در تهران برگزار خواهد شد و هر باشگاه می‌تواند براساس تعداد اعضایش نماینده اعزام کند (ساکما، ۹۳۵۹-۲۹۳-۹۹).

۵. نخستین کنگره سالانه لاینز ایران (۱۳۴۰)

طبق اساسنامه اتحادیه بین‌المللی لاینز، هر منطقه موظف بود کنگره سالانه برگزار کند. نخستین کنگره منطقه ۳۵۴ (لاینز ایران) در روزهای ۲۶ تا ۲۸ اردیبهشت ۱۳۴۰ در تهران (هتل ونک) با حضور فرح پهلوی افتتاح شد. در این زمان ایران دارای ۲۱ باشگاه و ۸۲۱ عضو بود. حضور همسر شاه در افتتاحیه نشان‌دهنده حمایت آشکار حکومت از این نهاد و تأیید سیاسی آن بود. چنین حمایتی به لاینز مشروعیت رسمی می‌بخشید و جایگاهش را در شبکه نهادهای مدنی وابسته به دولت تثبیت می‌کرد (شیرنامه، ۱۳۴۱، ش ۳، صص ۷-۸).

در این مقطع طی سه مرحله گسترش، باشگاه‌های جدیدی در شهرهای مختلف تأسیس شدند و تا پایان سال ۱۳۴۰ تعداد اعضا ۱۱۰٪ و تعداد باشگاه‌ها ۱۷۱٪ افزایش یافت (شیرنامه، ۱۳۴۱، ش ۳، صص ۷-۸). این رشد سریع را باید نتیجه سیاست‌های نوسازی و توسعه شهری دانست. دولت پهلوی دوم -که بر ایجاد طبقه متوسط جدید تأکید داشت- از نهادهایی چون لاینز برای گسترش الگوی «شهروند مدرن و مسئول»

۱. وزیر امور خارجه در کابینه علاء و مشاور و نایب نخست‌وزیر (علاء)

بهره می‌گرفت. به بیان دیگر، گسترش لاینز بخشی از پروژه فرهنگی مدرنیزاسیون از بالا بود. در اولین سال مالی ۱۳۴۰ دو ناحیه و هشت حوزه جدید نیز تشکیل شد. ازدیاد سریع باشگاه‌ها و فاصله زیاد بین شهرها باعث شد نواحی و حوزه‌ها افزایش یابد؛ به طوری که در این مقطع منطقه ۳۵۴ (لاینز ایران) دارای سه ناحیه و ۱۱ حوزه بود:

ناحیه یک شامل پنج حوزه و مرکب از ۲۵ باشگاه؛

ناحیه دو شامل سه حوزه و مرکب از ۱۵ باشگاه؛

ناحیه سه شامل سه حوزه و مرکب از ۱۷ باشگاه.

منطقه ۳۵۴ (لاینز ایران) طبق اسناد موجود در این سال ۱۷۲۷ عضو داشته‌است (شیرنامه، ۱۳۴۱، ش ۳، صص ۷-۸).

۶. تشکیل مناطق فرعی لاینز ایران

پس از نخستین کنگره، با دستور مستقیم محمدرضا شاه مبنی بر گسترش باشگاه‌ها، روند توسعه لاینز در ایران شتاب گرفت. حسین علاء طی بخش‌نامه‌ای از مقامات محلی، از جمله استانداران و بخش‌داران، خواست تا در اسرع وقت باشگاه‌های جدید ایجاد کنند. در فاصله کوتاهی، تعداد باشگاه‌ها به ۹۳ عدد رسید (ساکما، ۳۰۵۳۶-۲۹۳). این اقدام دربار را می‌توان نشانه‌ای از ورود لاینز به چارچوب سیاست فرهنگی حکومت دانست. گسترش هدایت‌شده باشگاه‌ها، رابطه جامعه مدنی تحت نظارت دولت و ساختار سیاسی متمرکز آن دوره را نشان می‌دهد.

دومین کنگره سالانه در اردیبهشت ۱۳۴۱ در شیراز برگزار شد. در این نشست، منطقه ۳۵۴ (لاینز ایران) به دلیل افزایش تعداد باشگاه‌ها و گستردگی جغرافیایی به سه منطقه فرعی ۳۵۴ الف، ۳۵۴ ب، ۳۵۴ ث (A, B, C) تقسیم شد. در همین سال، زبان فارسی به عنوان دهمین زبان رسمی اتحادیه بین‌المللی لاینز شناخته شد و دفتر نمایندگی این اتحادیه در ایران تأسیس شد. دکتر علی معارفی^۱ نیز به عنوان نخستین نماینده اتحادیه بین‌المللی در ایران منصوب شد (شیرنامه، ۱۳۵۴، ش ۶۴، ص ۱۹). این رویداد را می‌توان بیانگر افزایش نقش ایران در ساختار بین‌المللی لاینز دانست و در عین حال تلاشی از سوی دولت برای تقویت وجهه بین‌المللی خود از مسیر نهادهای اجتماعی نیز، تلقی کرد. در این کنگره، حسین علاء مجدداً به ریاست شورای عالی مناطق منصوب شد و رؤسای مناطق سه‌گانه برای سال مالی ۱۳۴۱-۱۳۴۲ به شرح زیر تعیین شدند:

رئیس منطقه ۳۵۴ الف: عبدالله انتظام؛

رئیس منطقه ۳۵۴ ب: اکبر مسعود (صارم‌الدوله)؛

رئیس منطقه ۳۵۴ ث: دکتر تراب مهرا (شیرنامه، ۱۳۴۱، ش ۳، ص ۱؛ ساکما، ۳۰۵۳۶-۲۹۳)

۱. تیمسار بازنشته ارتش و از اعضای فعال لاینز تهران

تقسیم‌بندی سه‌گانه یادشده، با هدف تسهیل مدیریت، ضمن گسترش پوشش جغرافیایی، ساختار نظارتی لاینز را پیچیده‌تر و ارتباطش با مرکز بین‌المللی را منسجم‌تر کرد. از نظر سازمانی، این مرحله را می‌توان آغاز روند بوروکراتیزه‌شدن لاینز ایران دانست؛ که ویژگی مشترک بسیاری از نهادهای مدرن با ساختار وابسته است. در همین کنگره، زنان عضو (معروف به «شیرزنان») خواستار تشکیل تشکیلات مستقل شدند. شورای عالی مناطق ۳۵۴ پس از استعلام از اتحادیه بین‌المللی ابتدا با این پیشنهاد مخالفت کرد؛ ولی در نهایت اجازه تشکیل سازمان‌های وابسته داده شد (شیرنامه، ۱۳۴۱، ش ۳، صص ۱۲-۱۳). این تحول، از نظر جامعه‌شناختی، نشانه آغاز مشارکت سازمان‌یافته زنان تحصیل‌کرده در فعالیتهای اجتماعی دهه ۱۳۴۰ بود. هرچند استقلال کامل به زنان داده نشد، ولی مشارکت در قالب فعالیتهای خیریه می‌توانست یکی از مسیرهای ورود زنان به حوزه عمومی در چارچوب سیاست‌های فرهنگی دولت تفسیر شود.

۷. گسترش باشگاه‌های لاینز در دهه ۱۳۴۰

در سال ۱۳۴۲، گسترش باشگاه‌های لاینز در ایران ادامه یافت. حمایت مستقیم حکومت، به‌ویژه از طریق بخش‌نامه‌های حسین علاء، موجب شکل‌گیری نوعی رقابت میان مقامات محلی در تأسیس باشگاه‌ها شد. براساس آمار سال ۱۳۴۱، ایران از نظر توسعه لاینیزم با داشتن ۵۷ باشگاه در رتبه ۲۱ جهانی قرار داشت (شیرنامه، ۱۳۴۱، ش ۴) و در سال ۱۳۴۳ با دستیابی به ۱۱۳ باشگاه، به رتبه هفدهم جهانی ارتقا یافت (شیرنامه، ۱۳۴۳، ش ۱۳، ص ۱۷). سومین کنگره سالانه در اردیبهشت ۱۳۴۲ در تهران و با حضور محمدرضاشاه برگزار شد. در این نشست، دکتر علی معارفی، دبیر شورای عالی مناطق و نماینده اتحادیه بین‌المللی، گزارشی از رشد کمی باشگاه‌ها ارائه داد و ساختار جدید مناطق تأیید شد. در همین کنگره، مصوباتی در زمینه‌های بهداشت و رفاه اجتماعی تصویب شد؛ از جمله: استفاده از ظرفیت پزشکان عضو باشگاه‌ها برای درمان رایگان؛ اجرای برنامه‌های آموزشی و پیشگیرانه در حوزه سلامت چشم؛ ایجاد مراکز درمانی در شهرستان‌ها؛ همکاری با وزارت فرهنگ برای تربیت معلمان نابینایان؛ و تشکیل کمیته‌ای مشترک با مؤسسه «کاره»^۱ برای توزیع کمک‌های خیریه. هم‌چنین دو آموزشگاه نابینایان «رضا پهلوی» در تهران و «فرح پهلوی» در شیراز - که به‌دست باشگاه‌های لاینز تأسیس شده بودند - با پیشنهاد حسین علاء و تصویب شاه، به عضویت شورای بنگاه‌های امور خیریه درآمدند (ساکما، ۴۸۵۶۳-۲۹۷).

CARE (Cooperative for Assistance, and Relief Everywhere)
سازمان خیریه بین‌المللی که پس از جنگ جهانی دوم برای کمک‌رسانی به کشورهای آسیب‌دیده تأسیس شد. CARE در دهه‌های ۱۳۳۰ و ۱۳۴۰ در ایران فعال بود و پروژه‌هایی را در زمینه آموزش، بهداشت و تغذیه اجرا می‌کرد.

ردیف	کشور	تعداد باشگاه	ردیف	کشور	تعداد باشگاه	ردیف	کشور	تعداد باشگاه
۱	آمریکا	۱۱۴۸۲	۹	فنلاند	۲۱۲	۱۷	فیلیپین	۹۱
۲	کانادا	۷۸۵	۱۰	ایتالیا	۱۸۴	۱۸	ونزوئلا	۷۸
۳	ژاپن	۴۴۹	۱۱	آلمان غربی	۱۸۲	۱۹	انگلستان	۶۶
۴	مکزیک	۳۹۳	۱۲	هندوستان	۱۴۴	۲۰	سوئیس	۵۷
۵	برزیل	۳۹۰	۱۳	شیلی	۱۲۷	۲۱	ایران	۵۷
۶	سوئد	۳۱۶	۱۴	کوبا	۱۰۹	۲۲	پرو	۵۴
۷	فرانسه	۲۹۸	۱۵	کلمبیا	۱۰۳	۲۳	بلژیک	۵۳
۸	استرالیا	۲۳۲	۱۶	آرژانتین	۱۰۳	۲۴	نروژ	۵۱

جدول ۱

گسترش لاینز در جهان در سال ۱۹۶۱
(منبع: شیرنامه، ۱۳۴۱، ش ۴)

این مصوبات نشان‌دهنده گسترش نقش لاینز در عرصه‌های رفاهی و آموزشی بود. از نظر تحلیلی، می‌توان این روند را نشانه‌ای از هم‌پوشانی وظایف نهادهای مدنی و سیاست‌های رفاهی دولت دانست. در سال ۱۳۴۳، روند گسترش باشگاه‌های لاینز در ایران ادامه یافت؛ ولی برخی ضعف‌های ساختاری آشکار شد. شورای عالی با صدور بخش‌نامه‌هایی بر ضرورت نظم اداری، ارسال منظم گزارش‌ها و پرداخت حق عضویت تأکید کرد و هشدار داد که در صورت تخلف، باشگاه‌ها منحل خواهند شد. این اقدام در جهت تقویت انضباط سازمانی نهادهای مدنی ارزیابی می‌شد؛ هرچند تداوم نظارت متمرکز از بالا، استقلال این نهادها را تاحدی محدود می‌کرد. چهارمین کنگره سالانه در اردیبهشت همان سال در بابل‌سر برگزار شد. حضور محمدرضا شاه و فرح پهلوی و تأکید بر پیوند فعالیت‌های لاینز با «سنت‌های اخلاقی ایران» (شیرنامه، ۱۳۴۳، ش ۱۴، ص ۴) بیانگر تلاش برای هم‌سویی فرهنگی این سازمان با ارزش‌های بومی بود. از نظر فرهنگی، حکومت از لاینز به‌عنوان الگویی از نهادهای مدرن دارای هویت محلی حمایت می‌کرد. در حوزه خدمات اجتماعی، سال ۱۳۴۳ دوره‌ای مهم به‌شمار می‌رفت. در این سال آموزشگاه نابینایان «رضا پهلوی» فعالیت خود را آغاز کرد و شمار زیادی از بیماران چشمی از خدمات رایگان آن بهره‌مند شدند (شیرنامه، ۱۳۴۳، ش ۱۴، ص ۱۸). هم‌چنین کمیته‌های تخصصی جدیدی تشکیل شد؛ از جمله «کمیته بهداشت» به‌ریاست دکتر چهارزی^۱ که برنامه‌هایی را در زمینه مبارزه با اعتیاد، تأمین آب آشامیدنی سالم و نام‌گذاری «روز بهداشت» تدوین کرد؛ «کمیته حفاظت از چشم و کمک به نابینایان» به‌ریاست دکتر حسن علوی (رئیس بیمارستان امیراعلم تهران) هم طرح‌هایی را برای اعزام تیم‌های سیار به روستاها، حمایت شغلی از نابینایان و گسترش آموزش آنان پیشنهاد کرد (ساکما، ۲۴۳۸-۲۹۳-۹۹) در سال ۱۳۴۳ با فوت حسین علاء، مهندس جعفر شریف‌امامی^۲ به‌عنوان رئیس

۱. استاد اعصاب دانشکده پزشکی تهران و رئیس باشگاه لاینز تهران در سال ۱۳۴۵
۲. مهندس شریف‌امامی نایب‌التولیه موقوفات بنیاد پهلوی و رئیس مجلس سنا نیز بود.

شورای عالی مناطق لاینز ایران منصوب شد. طبق گزارش مهندس شریف‌امامی (رئیس جدید شورای عالی) تا آن زمان ۱۳۲ باشگاه تأسیس شده بود؛ ولی همه آن‌ها فعالیت مؤثری نداشتند. برخی باشگاه‌ها به دلیل جابه‌جایی اعضا یا ناآشنایی با اهداف سازمان به رکود یا تعطیلی دچار شده بودند. وابستگی تعدادی از باشگاه‌ها به کارمندان دولت نیز موجب ناپایداری فعالیت‌ها می‌شد؛ زیرا با تغییر محل خدمت اعضای که کارمند دولت بودند فعالیت باشگاه متوقف می‌شد (ساکما، ۲۴۳۸-۲۹۳-۹۹). این وضعیت نشان‌دهنده چالش‌های نهادسازی پایدار در ایران پیش از انقلاب است؛ جایی که دوام سازمان‌ها بیش از ساختارهای اجتماعی، به افراد و شبکه‌های شخصی متکی بود.

در سال ۱۳۴۴ دکتر علی معارفی نیز از سمت نمایندگی اتحادیه بین‌المللی و دبیری کل شورای عالی مناطق استعفا داد و به‌عنوان مشاور عالی منصوب شد. به‌جای او محمد دُرّی از اعضای فعال باشگاه لاینز تهران به سمت دبیری کل لاینز ایران منصوب شد. پنجمین کنگره سالانه لاینز در اردیبهشت ۱۳۴۴ در اصفهان برگزار شد و ۲۱۰ نفر از اعضای مرد و زن در آن شرکت کردند (شیرنامه، ۱۳۴۴، ش ۱۸، ص ۳). در این کنگره، محمد دُرّی، دبیرکل جدید لاینز ایران، ضمن اشاره به رشد سازمان، تأکید کرد که لاینز ایران از «مرحله آغازین» عبور کرده‌است و در مسیر تثبیت نهادی قرار دارد (شیرنامه، ۱۳۴۴، ش ۱۸، ص ۱۷). این سخنان را می‌توان نشانه‌ای از تلاش برای بازتعریف جایگاه لاینز از باشگاهی اجتماعی به نهادی با کارکردهای مشخص‌تر در حوزه خدمات عمومی دانست. به‌طورکلی، سال‌های ۱۳۴۳ و ۱۳۴۴ دوره‌ای انتقالی در فعالیت لاینز ایران محسوب می‌شد؛ دوره‌ای که در آن سازمان از گسترش کمی به سمت انسجام نهادی حرکت کرد؛ ولی هم‌چنان با محدودیت‌هایی چون وابستگی مالی و مدیریتی به دولت روبه‌رو بود.

در سال ۱۳۴۵، فعالیت باشگاه‌های لاینز در ایران با چالش‌های مالی و اداری روبه‌رو شد. منطقه ۳۵۴ به دلیل ضعف عملکرد منحل شد. این رخداد بیانگر مشکلات ساختاری نهادهای مدنی در آن دوره بود؛ نهادهایی که در نبود پشتوانه اجتماعی گسترده، با دشواری در تداوم فعالیت مواجه می‌شدند. باشگاه‌های وابسته به این منطقه، به‌ویژه در شهرهایی چون کرمان، بم، جیرفت، سیرجان، یزد و سیستان و بلوچستان، از کمبود منابع مالی و کاستی در اجرای برنامه‌ها گزارش داده‌اند. برخی از اعضا از پرداخت حق عضویت یا ورودیه خودداری می‌کردند و این مسئله، همراه با بی‌نظمی در برگزاری جلسات و فقدان برنامه‌های منظم خدمات اجتماعی، موجب رکود فعالیت در بیشتر باشگاه‌ها شد. در پی این وضعیت، رئیس شورای عالی مناطق تصمیم گرفت فعالیت منطقه ۳۵۴ را موقتاً تعلیق کند (ساکما، ۹۳۵۶-۲۹۳-۹۹).

ششمین کنگره سالانه در فروردین ۱۳۴۵ در آبادان با حضور ۲۷۰ عضو مرد و ۴۲ عضو زن برگزار شد (شیرنامه، ۱۳۴۵، ش ۲۴، ص ۱۴). در این کنگره، بازنگری در تقسیم‌بندی مناطق و انتقال چند باشگاه به حوزه‌های دیگر انجام شد تا هماهنگی بیشتری میان بخش‌ها ایجاد شود (ساکما، ۱۴۱۳۳-۲۹۳-۹۵). این تصمیم با هدف بازسازی سازمانی اتخاذ شد و نشان‌دهنده تلاش مدیران برای حفظ پیوستگی شبکه در چارچوب ساختار موجود بود. از نظر تاریخی، می‌توان آن را کوششی برای استمرار فعالیت در شرایط کمبود منابع دانست (شیرنامه، ۱۳۴۵، ش ۲۴، ص ۱۱).

در سال ۱۳۴۶، هفتمین کنگره سالانه برگزار شد و ترکیب مدیریتی پیشین تاحدزیادی حفظ شد. منطقه ۳۵۴ب نیز پس از بازسازی اداری، فعالیت خود را از سر گرفت (شیرنامه، ۱۳۴۶، ش ۳۰، ص ۳). بازگشت این منطقه به چرخه فعالیت را می‌توان نشانه‌ای از اهتمام مدیران لاینز برای حفظ تداوم سازمان دانست. در همین دوره، حضور زنان در ترکیب اعضا و فعالیت‌های خدماتی افزایش یافت؛ پدیده‌ای که بازتابی از گسترش تدریجی مشارکت اجتماعی زنان در دهه ۱۳۴۰ ش بود.

در اواخر دهه ۱۳۴۰، باشگاه‌های لاینز ایران، به‌عنوان یکی از نخستین نهادهای مردم‌نهاد مدرن دارای ساختار بین‌المللی، وارد مرحله‌ای جدید از فعالیت شدند. هفتمین کنگره لاینز ایران در اردیبهشت ۱۳۴۷ در رامسر برگزار شد و طی آن اقدامات متعددی در حوزه‌های اجتماعی، بهداشتی و فرهنگی گزارش شد (کلپ لاینز به‌روایت اسناد ساواک، ۱۳۹۰، ج ۱، ص ۳۴۳). در این سال، لاینز ایران با تمرکز بر پروژه‌هایی در شهرهای مختلف، سعی کرد فعالیت‌های خود را فراتر از اقدامات کوتاه‌مدت سازمان‌دهی کند؛ از جمله: تأسیس یک کلوپ ورزشی مجهز و دو درمانگاه در شیراز؛ تکمیل درمانگاه نازوان در اصفهان؛ ادامه فعالیت‌های مرتبط با نابینایان در مشهد؛ سرپرستی آموزشگاه نابینایان رودکی در اهواز؛ و بهره‌برداری از ساختمان آموزش نابینایان در تبریز (شیرنامه، ۱۳۴۷، ش ۳۶، صص ۸-۱۰).

سازمان شیرزنان در حوزه‌هایی مانند کمک به دانش‌آموزان نیازمند، خانواده‌های کم‌درآمد، زندانیان زن و برگزاری کلاس‌های آموزشی فعالیت داشت؛ حضور این بخش به‌ویژه در تهران، تجریش و شهنشوار، فعال گزارش شده است. افزون‌براین، باشگاه‌ها به فعالیت‌هایی چون مبارزه با بی‌سوادی، تولید جزوات آموزشی و اجرای برنامه‌های فرهنگی و هنری نیز روی آوردند؛ نمونه‌ای از آن باشگاه صائب تبریز است که با برنامه‌های هنری، موسیقی و نمایشنامه‌های اجتماعی در ارتقای فرهنگ عمومی نقش داشت (شیرنامه، ۱۳۴۷، ش ۳۶، صص ۸-۱۰). حضور فعال زنان در این دوره، بخشی از روند رسمی‌سازی مشارکت آنان در فعالیت‌های اجتماعی محسوب می‌شود.

در سال ۱۳۴۸، برخی پیامدهای گسترش سریع باشگاه‌ها در سال‌های پیشین مشاهده شد. بسیاری از باشگاه‌ها به دلیل ضعف مدیریت و مشارکت ناکافی اعضا غیرفعال یا منحل شدند. منطقه ۳۵۴ بیشترین کاهش باشگاه‌های فعال را تجربه کرد و در نهایت منحل شد و باشگاه‌های باقی‌مانده آن به منطقه ۳۵۴ الف ملحق شدند (شیرنامه، ۱۳۴۸، ش ۴۱، ص ۸) در نهمین کنگره لاینز، مهندس جعفر شریف‌امامی از ریاست شورای عالی کناره‌گیری کرد و مهندس خسرو هدایت، مدیرعامل شرکت ملی نفت ایران، جانشین او شد (کلوپ لاینز به روایت اسناد ساواک، ۱۳۹۰، ج ۲، ص ۳۳۷). این تغییر در مدیریت نشان‌دهنده بازنگری در رهبری سازمان و انتقال رهبری از نسل سیاسی-درباری به نسل فنی-مدیریتی بود. در همین سال، لاینز ایران عضویت خود را در «لژیون خدمتگزاران بشر»، نهادی که به‌ابتکار محمدرضاشاه ایجاد شده بود، اعلام کرد. این اقدام می‌تواند به‌عنوان بخشی از هم‌پوشانی فعالیت‌های سازمان با سیاست‌های رسمی حکومت ارزیابی شود. در این کنگره، مشارکت شیرزان افزایش یافت و بر حضور آنان در کمیته‌های اصلی تأکید شد. در رهبری مناطق نیز، دکتر هوشنگ ظلی (منطقه ۳۵۴ الف) و مهندس لطیف رمضانیا (منطقه ۳۵۴ ث) به مسئولیت رسیدند (شیرنامه، ۱۳۴۸، ش ۴۱، ص ۹).

۸. گسترش باشگاه‌های لاینز در دهه ۱۳۵۰

در سال ۱۳۴۹، منطقه ۳۵۴ الف با ۵۶ باشگاه (۵۰ فعال و ۶ منجمد) فعال‌ترین بخش لاینز ایران بود. اگرچه رکود در برخی باشگاه‌ها ادامه داشت، ولی تأسیس باشگاه‌های جدید در خراسان و تهران نشانه‌ای از احیای نسبی فعالیت‌ها بود (کلوپ لاینز به روایت اسناد ساواک، ۱۳۹۰، ج ۲، ص ۲۸۹). در این سال، شورای عالی مناطق بر سامان‌دهی فعالیت‌ها، بازدیدهای میدانی و آموزش اعضا تمرکز کرد و همچنین مشارکت در جشن‌های ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی را در دستور کار قرار داد. مسابقه‌ای هم با موضوع «اثرات برگزاری جشن‌های ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی ایران در دنیا و آینده ایران» برای دانش‌آموزان دبیرستانی برگزار شد که با جایزه همراه بود (ساکما، ۱۷۴۲۸-۲۹۷).

دهمین کنگره لاینز در مشهد با حضور ۳۸۶ عضو برگزار شد. در این کنگره محور اصلی فعالیت سال ۱۳۴۹-۱۳۵۰ بر امور جوانان متمرکز شد. ایجاد باشگاه‌های «لئو» (جوانان عضو) و رسیدگی به مشکلات بینایی دانش‌آموزان از جمله اولویت‌های مصوب این کنگره بود. هم‌چنین کمیته‌ای مرکزی برای هماهنگی در جشن‌های ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی تشکیل شد (ساکما، ۱۳۴۰۰۲-۲۹۳). این اقدامات نمونه‌هایی از برنامه‌ریزی برای افزایش مشارکت و سامان‌دهی فعالیت‌های سازمان لاینز تفسیر می‌شوند.

۱. در تاریخ ۲۳ خرداد ۱۳۴۷، محمدرضاشاه در مراسم جشن فارغ‌التحصیلی دانشگاه هاروارد، طی سخنانی از همه دولت‌ها، مؤسسات و افراد نیکوکار و نوع‌دوست خواست تا برای سعادت بشریت، به یاری صدها میلیون نفر از مردم جهان که از بیماری، گرسنگی، جهل و انواع تعصبات اجتماعی رنج می‌برند، بشتابند و با روحیه محبت در کاهش آلام آنان بکوشند. در این مراسم، دانشگاه هاروارد که قدیمی‌ترین و مهم‌ترین دانشگاه ایالات متحده به‌شمار می‌آید، به شاه دکترای افتخاری حقوق اعطا کرد (لژیون خدمتگزاران بشر، ۱۳۴۷، ص ۳).

در سال ۱۳۵۰، یازدهمین کنگره در تهران برگزار شد. به فرمان شاه، دکتر تراب مهرا جایگزین خسرو هدایت در ریاست شورای عالی شد^۱ (ساکما، ۱۳۴۰۰۲-۲۹۳). در این سال، سیاست جذب گسترده اعضا اعلام شد و هر عضو موظف شد یک فرد جدید معرفی کند (ساکما، ۱۳۳۹۹۶-۲۹۳). این برنامه با هدف گسترش شبکه عضویت و ایجاد ارتباطات گسترده‌تر در سراسر کشور طراحی شده بود.

از اقدامات شاخص این سال می‌توان به اجرای طرح «هوشیارباش پزشکی»، و کمک به دانشجوی بیمار ایرانی در آلمان اشاره کرد (ساکما، ۳۰۵۳۶-۲۹۳). چنین فعالیت‌هایی نشان می‌دهد که باوجود ارتباط با ساختارهای رسمی، لاینز هم‌چنان قادر بود فعالیت‌هایی با وجهه انسانی و بین‌المللی انجام دهد.

یازدهمین کنگره (۲۴ تا ۲۶ اردیبهشت ۱۳۵۰، هتل ونک تهران) با حضور ۲۵۸ عضو مرد و ۳۹ عضو زن برگزار شد. در قطع‌نامه پایانی بر تشکیل باشگاه‌های جوانان و بازنگری در تقسیم‌بندی جغرافیایی مناطق تأکید شد. ترکیب مدیریتی کنگره به شرح زیر بود: دکتر تراب مهرا، رئیس شورای عالی؛ سید خلیل‌الله کازرونی، رئیس منطقه ۳۵۴ الف؛ دکتر احمد پرتو، رئیس منطقه ۳۵۴ ث؛ و محمد دُرّی، دبیرکل (شیرنامه، ۱۳۵۰، ش ۴۹، ص ۷). باوجود آنکه هنوز بسیاری از تصمیمات و برنامه‌ها در چارچوب ساختارهای رسمی لاینز بین‌المللی اتخاذ می‌شد، ولی به‌طور کلی، سال‌های ۱۳۴۹-۱۳۵۰ دوره‌ای از تثبیت فعالیت‌ها در سطح سازمانی محسوب می‌شد.

باشگاه‌های لاینز در این دوره در جشن‌های ملی، از جمله «دهه انقلاب سفید ایران» شرکت کردند و با تصویب شورای عالی، مناطق ۳۵۴ مجاز شدند به‌طور رسمی در این مراسم حاضر شوند (ساکما، ۰۲۳۰۴۴-۲۹۳). در سال ۱۳۵۰ باشگاه لاینز شمال تهران، خلیل‌الله کازرونی (رئیس منطقه ۳۵۴ الف) را برای مقام «مدیر بین‌المللی لاینز» نامزد کرد؛ ضمناً کمیته‌ای هم به ریاست افتخاری دکتر تراب مهرا و با عضویت دکتر باقر عاملی، مهندس مجید طباطبایی دیا و محمد دُرّی، مسئول پشتیبانی از این نامزدی شد (ساکما، ۶۱۴۵۴-۲۹۳).

دوازدهمین کنگره لاینز در اردیبهشت ۱۳۵۱ در تبریز با حضور حدود ۲۰۰ عضو برگزار شد. در این کنگره، منطقه ۳۵۴ الف به سه بخش «مرکز»، «شمال» و «شرق» تقسیم شد و از اول تیر ۱۳۵۱ منطقه جدید شمال (گیلان و مازندران) رسماً کارش را آغاز کرد (شیرنامه، ۱۳۵۱، ش ۵۱، ص ۳). این تقسیم‌بندی با هدف افزایش مدیریت موضعی و واگذاری اختیارات به مناطق انجام شد. در جریان کنگره، از خدمات حسین نوشیروانی (عضو لاینز مازندران) در حوزه‌های بهداشتی، درمانی و آموزشی تقدیر شد. او با سرمایه

۱. خسرو هدایت در این زمان به‌عنوان سفیر ایران در واتیکان منصوب شد.

شخصی مراکز متعددی شامل بانک خون، زایشگاه، درمانگاه، پرورشگاه، مدرسه و دانشگاه احداث کرده بود و مبلغی نیز برای تکمیل دانشگاه صنعتی بابل اختصاص داده بود (کلوپ لاینز به روایت اسناد ساواک، ۱۳۹۰، ج ۲، ص ۲۴۷).

در سال ۱۳۵۲، سیزدهمین کنگره سالانه برگزار شد. در این زمان منطقه ۳۵۴ الف با بیشترین تعداد باشگاه و گستره جغرافیایی، یکی از بزرگترین مناطق لاینز جهان بود. این منطقه در سال ۱۳۵۱ دارای ۹۲ باشگاه فعال و نیمه فعال با ۳۲۲۰ عضو بود که در سال ۱۳۵۲ با همکاری مقامات محلی، به ۱۰۹ باشگاه با ۳۵۲۰ عضو افزایش یافت و پیش‌بینی می‌شد در آینده به ۱۳۰ باشگاه برسد (ساکما، ۲۳۰۴۴-۲۹۳). در این دوره، باشگاه‌های جدید در شهرهای مختلف کشور افتتاح شدند و سازمان‌های وابسته به لاینز شامل «شیرزنان» و «جوان‌شیران» نیز فعالیت داشتند؛ بانوان در بسیاری از موارد نظم، علاقه‌مندی و فعالیت‌های خدماتی و مالی بیشتری از مردان نشان می‌دادند و جوانان در برنامه‌های فرهنگی، ورزشی و آموزشی مشارکت فعال داشتند (ساکما، ۲۳۰۴۴-۲۹۳). در حوزه روابط بین‌الملل، گروه‌هایی از کشورهای مختلف از ایران بازدید می‌کردند و تمامی مکاتبات و نشریات اتحادیه بین‌المللی لاینز با ایران به زبان فارسی انجام می‌شد؛ که نشان‌دهنده توسعه و استقلال نسبی ارتباطات داخلی و بین‌المللی لاینز ایران بود. خلیل‌الله کازرونی نیز که در انتخابات مدیر بین‌المللی در مکزیکوسیتی شرکت کرده بود، به دلیل تعداد اندک نمایندگان ایرانی موفق نشد این مقام را کسب کند (ساکما، ۲۳۰۴۴-۲۹۳). در همین سال، باشگاه‌های گیلان، مازندران و گرگان از منطقه ۳۵۴ الف جدا شدند و منطقه جدید ۳۵۴ ب شکل گرفت و فعالیت خود را از اول تیر ۱۳۵۲ آغاز کرد. به دلیل وسعت زیاد باقی مانده منطقه ۳۵۴ الف، پیشنهاد شد که این منطقه به دو بخش تقسیم شود و برای تأسیس منطقه جدید ۳۵۴ دال به اتحادیه بین‌المللی درخواست رسمی ارائه شود. این اقدامات بخشی از روند توسعه ساختاری و سازمان‌دهی جغرافیایی لاینز ایران در دهه ۱۳۵۰ بود (ساکما، ۲۳۰۴۴-۲۹۳).

در اواخر سال ۱۳۵۴، لاینز ایران شامل ۲۱۰ باشگاه با ۶۳۸۳ عضو در چهار منطقه بود. در سال مالی ۱۳۵۴-۱۳۵۵، تعداد ۴۲ باشگاه تازه تأسیس شد که بخش مهمی از آن‌ها در منطقه موقت خراسان قرار داشت (شیرنامه، ۱۳۵۵، ش ۶۷، صص ۵۱-۵۳). در این سال، سازمان «شیرزنان» به طور رسمی در ساختار باشگاه‌ها پذیرفته شد و در امور خیریه از جمله سرپرستی خانواده‌های زندانیان، کمک به نیازمندان، عیادت بیماران، و اجرای طرح‌های رفاهی مشارکت کرد (شیرنامه، ۱۳۵۵، ش ۶۷، ص ۱۴). در اوایل دهه ۵۰، لاینز ایران رشد کمی و توسعه سازمانی قابل توجهی را تجربه کرد.

پروژه‌های اجرایی شامل احداث «شهرک سالمندان گلستان شیران» در تهران و تأسیس خانه سالمندان در محلات و قم بود (شیرنامه، ۱۳۵۵، ش ۶۷، ص ۱۴). هم‌چنین منطقه خراسان به رشد قابل توجهی دست یافت و منطقه مستقل ۳۵۴ای تشکیل شد (شیرنامه، ۱۳۵۵، ش ۶۷، ص ۵۵). منطقه جدید ۳۵۴ب هم با ریاست ایرج نجد سمیعی، فعالیت‌های خود را با نظم و انسجام بیشتری ادامه داد. زمینی برای ساخت ساختمان لاینز در رشت اهدا شد و باشگاه طلای سبز لاهیجان از بنگاه معلولین رشت حمایت مالی بسیاری کرد. علاوه‌براین، چهار باشگاه شیرزان جدید در گیلان تأسیس شد و مجموع سازمان شیرزان فعال در این منطقه به شش باشگاه رسید (شیرنامه، ۱۳۵۵، ش ۶۷، ص ۵۱).

شانزدهمین کنگره سالانه لاینز ایران در اردیبهشت ۱۳۵۵ در هتل آریا شرایتون تهران برگزار شد که ۴۲۷ نفر از جمله ۴۷ شیرزن در آن شرکت داشتند. این کنگره با تأکید بر مشارکت باشگاه‌ها در برنامه‌های ملی، هم‌زمان با جشن‌های ۲۵۰۰ساله سلطنت پهلوی برگزار شد (ساکما، ۱۳۴۴-۲۳۴). تصمیماتی در زمینه اداره موقت نواحی مازندران، گرگان و گنبد و آماده‌سازی تشکیل مناطق مستقل تهران و استان مرکزی اتخاذ شد (شیرنامه، ۱۳۵۵، ش ۶۷، صص ۲۵-۲۶).

در سال ۱۳۵۶، باشگاه‌های خراسان از منطقه ۳۵۴الف جدا شدند و به منطقه‌ای مستقل (۳۵۴ای) تبدیل شدند. تمرکز بر ارتقای کیفیت فعالیت‌ها و اجرای دقیق آیین‌نامه‌ها بود. چهار باشگاه به دلیل عدم رعایت مقررات منحل شدند و سمینارهای آموزشی برای فعال‌سازی باشگاه‌های راکد برگزار شد (شیرنامه، ۱۳۵۶، ش ۷۳، صص ۸-۹). در این دوره، توجه به تثبیت کیفی و آموزش مدیریتی اعضا افزایش یافت. فعالیت‌های جذب اعضای جدید باعث شد ۱۵ باشگاه نشان پیروزی و ۷ باشگاه سکه طلای «ملوین جونز» دریافت کنند. سه باشگاه تازه نیز تأسیس شد و منطقه ۳۵۴الف جایزه بین‌المللی «یکی بیشتر» را کسب کرد (شیرنامه، ۱۳۵۶، ش ۷۳، صص ۸-۹).

در سال پایانی فعالیت لاینز ایران (۱۳۵۷)، سازمان شاهد رشدی چشمگیر بود. شمار باشگاه‌ها از ۲۳۵ به حدود ۳۰۰ و اعضا از ۶۷۰۰ به نزدیک ۸۰۰۰ نفر رسید. نخست‌وزیر هویدا با ستایش از خدمات لاینز، حمایت مالی و معنوی دولت را در سه حوزه اعلام کرد: ایجاد مراکز فنی و حرفه‌ای در روستاها؛ توسعه ورزش همگانی؛ و بهبود محیط‌زیست شهری (شیرنامه، ۱۳۵۷، ش ۷۷، ص ۴۴). این حمایت نشان می‌دهد که لاینز عملاً به بازوی اجتماعی دولت در عرصه رفاه و نوسازی شهری تبدیل شده بوده‌است و دولت از آن به عنوان تبلیغات بیشتر استفاده می‌کرده‌است. یکی از تحولات بی‌سابقه در این مقطع، تأسیس «منطقه شیرزان» در منطقه ۳۵۴الف بود که نخستین نمونه جهانی از سازمان‌یابی

مستقل زنان در چارچوب لاینز محسوب می‌شد. در صورت تداوم موفق، اتحادیه بین‌المللی استقلال این منطقه را به رسمیت می‌شناخت.

هجدهمین و آخرین کنگره سالانه لاینز هم در بندر پهلوی برگزار شد که مصوبات مهمی چون انتخاب معاونان مناطق، افزایش حق عضویت از ۱۲۰۰ به ۱۸۰۰ ریال و تأیید نامزدی شیرمردان برای مناصب بین‌المللی را تصویب کرد (شیرنامه، ۱۳۵۷، ش ۷۷، ص ۴۴). این آخرین کنگره پیش از تحولات سیاسی ۱۳۵۷ بود و رویدادهای سال ۱۳۵۷ به سرعت موجب توقف کامل فعالیت لاینز در ایران شدند.

ردیف	زمان	مکان	ردیف	زمان	مکان
اولین کنگره	۲۶ تا ۲۸ اردیبهشت ۱۳۴۰	تهران	دومین کنگره	۲۷ تا ۲۹ اردیبهشت ۱۳۴۱	شیراز
سومین کنگره	۲۶ تا ۲۸ اردیبهشت ۱۳۴۲	تهران	چهارمین کنگره	۲۴ تا ۲۶ اردیبهشت ۱۳۴۳	بابلسر
پنجمین کنگره	۹ تا ۱۱ اردیبهشت ۱۳۴۴	اصفهان	ششمین کنگره	۲۵ تا ۲۷ فروردین ۱۳۴۵	آبادان
هفتمین کنگره	۲۱ تا ۲۳ اردیبهشت ۱۳۴۶	تهران	هشتمین کنگره	۱۹ تا ۲۱ اردیبهشت ۱۳۴۷	رامسر
نهمین کنگره	۱ تا ۳ خردادماه ۱۳۴۸	تهران	دهمین کنگره	۲۴ تا ۲۹ اردیبهشت ۱۳۴۹	مشهد
یازدهمین کنگره	۲۳ تا ۲۵ اردیبهشت ۱۳۵۰	تهران	دوازدهمین کنگره	۲۱ تا ۲۳ اردیبهشت ۱۳۵۱	تبریز
سیزدهمین کنگره	۲۰ تا ۲۲ اردیبهشت ۱۳۵۲	اصفهان	چهاردهمین کنگره	۱۹ تا ۲۱ اردیبهشت ۱۳۵۳	شیراز
پانزدهمین کنگره	۱۷ تا ۲۰ اردیبهشت ۱۳۵۴	تهران	شانزدهمین کنگره	۲۲ تا ۲۴ اردیبهشت ۱۳۵۵	تهران
هفدهمین کنگره	۱۲ تا ۱۵ خردادماه ۱۳۵۶	مشهد	هجدهمین کنگره	۲۰ تا ۲۲ اردیبهشت ۱۳۵۷	بندرپهلوی

جدول ۲

کنگره‌های سالانه لاینز ایران
۱۳۴۰-۱۳۵۷

تهران ۷ بار، شیراز، اصفهان، مشهد هر کدام ۲ بار و تبریز، رامسر، آبادان، بندر پهلوی و بابلسر هر کدام یک بار میزبان شیرمردان و شیرزنان در کنگره سالانه لاینز ایران بودند.

۹. نتیجه

باشگاه لاینز ایران با هدف ارائه خدمات اجتماعی و تقویت همکاری و مشارکت داوطلبانه، از سال ۱۳۴۰ تا سال ۱۳۵۷ روندی پیوسته از توسعه و گسترش را طی کرد و طی

کمتر از دو دهه از نهادی کوچک به شبکه‌ای ملی با حدود ۳۰۰ باشگاه و نزدیک به ۸۰۰۰ عضو تبدیل شد. لاینز ایران از نظر ساختار سازمانی، یکی از منسجم‌ترین نهادهای غیردولتی پیش از انقلاب بود که با تقسیم‌بندی جغرافیایی مشخص، سیستم گزارش‌دهی منظم و برگزاری هجده کنگره سالانه هماهنگی و تداوم فعالیت‌ها را فراهم می‌کرد. اعضای شورای عالی مناطق لاینز ایران و شبکه‌های آن در نواحی و حوزه‌های گسترده در سراسر کشور، افرادی بسیار کوشا و فعال بودند که با ایجاد شبکه‌ای منسجم، و پیگیری امور در مناطق مختلف باعث انسجام و گسترش بیشتر این باشگاه‌ها در سراسر کشور شدند. فعالیت‌های این باشگاه‌ها شامل ساخت و بهره‌برداری از درمانگاه، مدرسه، خانه سالمندان و آموزشگاه‌های نابینایان، تأمین بورس‌های تحصیلی، ارائه خدمات درمانی رایگان و برگزاری برنامه‌های آموزشی درسی، فنی حرفه‌ای و فرهنگی بود که به صورت محدود در بعضی از شهرهای بزرگ ارائه می‌شد. بسیاری از باشگاه‌های تشکیل شده در کشور، فقط یک نام بودند که بعضاً جلسات ماهانه خود را برگزار و حق عضویت‌های سالانه را پرداخت می‌کردند. این باشگاه‌ها عملاً کار خاصی در امور خیریه و رفاهی جامعه انجام نمی‌دادند. در اکثر گزارش‌های ماهانه که از طرف این باشگاه‌ها به منطقه و شورای عالی مناطق ارسال می‌شد غیر از نام اعضای فعال و اعضای جدا شده و گزارش تشکیل جلسات، اصولاً برنامه‌ای در جهت امور خیریه از طرف این باشگاه‌ها گزارش نشده است. باشگاه لاینز عموماً ابزاری در دست حکومت برای اجرای برنامه‌های سیاسی بود. شرکت مؤثر باشگاه‌های لاینز در جشن‌های ۲۵۰۰ ساله شاهنشاهی، جشن‌های انقلاب سفید، و تبدیل باشگاه‌ها به محلی برای ثبت نام مردم در حزب رستاخیز، و همچنین پیوستن لاینز به لژیون خدمت‌گزاران بشر -بالبینکه خود لاینز مرکز خیریه بود- نشان می‌دهد که این سازمان عملاً بازوی دولت در عرصه فرهنگی و خدمات رفاهی بوده است و دولت از آن برای تبلیغات و نمایش فرهنگی و حضور در عرصه‌های جهانی استفاده می‌کرده است.

قدردانی از حامی مالی

این اثر تحت حمایت مادی «بنیاد ملی علم ایران» (INSF) برگرفته از طرح شماره «۴۰۳۴۷۴۹» انجام شده است.

This work is based upon research funded by "Iran National Science Foundation" under project no. 4034749 (INSF).

منبع

سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران (ساکما):

۲۹۳-۱۳۳۹۹۶؛ ۲۹۳-۶۱۴۵۴؛ ۲۹۷-۴۸۵۶۳؛ ۲۹۳-۳۰۵۳۶؛ ۲۹۳-۲۳۰۴۴؛ ۲۹۳-۱۰۳۸۸؛ ۲۳۴-۱۷۳۴۴؛ ۲۹۳-۱۳۴۰۰۲؛ ۲۹۷-۱۷۴۲۸؛ ۲۹۳-۳۱۵۲؛ ۹۱-۲۹۳-۱۴۱۳۳؛ ۹۵-۲۹۳-۲۴۳۸؛ ۹۹-۲۹۳-۹۳۵۶؛ ۹۹-۲۹۳-۹۳۵۹؛ ۹۹-۲۹۳-۹۳۵۹.

کتاب

جلالی، غلامرضا. (۱۳۸۷). *مشهد در بامداد نهضت امام خمینی*. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
رائین، اسماعیل. (۱۳۵۷). *فراموش خانه و فراماسوئری در ایران*. تهران: امیرکبیر.
فراماسوئرها، روتارینها و لاینزهای ایران. (۱۳۷۷). تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
کلوپ لاینز بهروایت اسناد ساواک. (۱۳۹۰). (ج ۱، ج ۲). تهران: مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات
لژیون خدمتگزاران بشر: متن نطق اعلی حضرت همایون شاهنشاه آریامهر در دانشگاه هاروارد بهمناسبت دریافت دکترای افتخاری حقوق. (۱۳۴۷). تهران: بی نا.

مقاله

آریا بخشایش، یحیی. (۱۳۸۳). «حسین علا». *مجله مطالعات تاریخی*، شماره ۵، صفحات ۸-۶۱.
گودرزی بروجردی، معصومه و دیگران. (۱۳۹۷). «مناسبات فرهنگی و اجتماعی آمریکا با ایران در دوره پهلوی
(۱۳۵۷-۱۳۰۴) (مطالعه موردی شهر اصفهان)». *گنجینه اسناد*، شماره ۱۱۰، صص ۷۷-۱۰۴.
مهرعلی زاده، مهدی. (۱۳۸۵). «تلاش های غرب گرایانه رژیم پهلوی برای تحکیم سلطه فرهنگی سیاسی در
اصفهان ۱۳۴۳-۱۳۵۷». *نامه تاریخی پژوهان*، شماره ۷، صص ۲۴۲-۲۵۴.

مجله

شیرنامه: (۱۳۴۱)، شماره ۳؛ (۱۳۴۱)، شماره ۴؛ (۱۳۴۳)، شماره ۱۳؛ (۱۳۴۳)، شماره ۱۴؛ (۱۳۴۳)، شماره ۱۵؛
(۱۳۴۴)، شماره ۱۸؛ (۱۳۴۵)، شماره ۲۴؛ (۱۳۴۶)، شماره ۳۰؛ (۱۳۴۷)، شماره ۳۶؛ (۱۳۴۸)، شماره ۴۱؛
(۱۳۵۰)، شماره ۴۹؛ (۱۳۵۱)، شماره ۵۱؛ (۱۳۵۴)، شماره ۶۴؛ (۱۳۵۵)، شماره ۶۷؛ (۱۳۵۶)، شماره
۷۳؛ (۱۳۵۷)، شماره ۷۷.

Latin Reasources

Book

Campos da Silva, Zander. (2014). *Lions Club: The great idea of Melvin Jones*. Dog Ear Publishing.

Lions International Trading Pin Club. (2024). *Lions Club International Presidents Medals and Theme Pins*. Retrieved from <https://www.litpc.org/IntlPresMedal-catalog.pdf>

Martin, Paul; Kleinfelder, Robert. (2008). *LIONS CLUBS in the 21st CENTURY*. Author House.

Melanson, Lion Gilles. (2020). *History of Lionism in Canada: 1920–2020* (240 pp). Lions du Québec.

Tamayo, David. (2018). *Serving the nation: Rotary and Lions Clubs, the Mexican middle classes, and the post-revolutionary state, 1920s–1960s*. (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). <https://escholarship.org/uc/item/6ds9m3b3>

Article

Siddons, Sarah. (2009). “How the Lions Club works”. <https://people.howstuffworks.com/lions-club.htm>

English translation of references

Documents

Sāzemān-e Asnād va Ketābxāneh-ye Melli-ye Irān (Sākmā) (National Library and Archives Organization of Iran):
7344-234; 10388-293; 23044-293; 30536-293; 48563-297; 61454-293; 133996-293;
134002-293; 17428-297; 3152-293-91; 14133-293-95; 2438-293-99; 9356-293-99;
9359-293-99. [In Persian]

Books

Campos da Silva, Zander. (2014). *Lions Club: The great idea of Melvin Jones*. Dog Ear Publishing.

“*Ferāmāsoner-hā, Rutārin-hā va Lāyenz-hā-ye Irān*” (The Freemasons, Roṭarians, and Lions of Iran). (1377/1998). Tehran: Markaz-e Asnād-e Enqelāb-e Eslāmi (Marāsān) (Islamic Revolution Documents Center). [In Persian]

Jalali, Gholam Reza. (1387/2008). “*Mašhad dar bāmdād-e nehzat-e Emām Xomeyni*” (Mashhad at the dawn of Imam Khomeini’s movement). Tehran: Markaz-e Asnād-e Enqelāb-e Eslāmi (Marāsān) (Islamic Revolution Documents Center).

[In Persian]

“Kolupe Lāyenz be revāyat-e asnād-e Sāvāk” (The Lions Club as narrated by SAVAK documents) (vols. 1 & 2). (1390/2011). Tehran: Markaz-e Barresi-ye Asnād-e Tārixi-ye Vezārat-e Eṭṭelā‘āt (The Center of Historical Documents Survey). [In Persian]

“Ležion-e xedmat-gozārān-e bašar: Matn-e noṭq-e a’lā-hažrat-e homāyun-e šāhanšāh-e Āryāmeh̄r dar dānešgāh-e Hārāvard be monāsebat-e daryāft-e doctorā-ye eftexāri-ye hoquq” (The Legion of the Servants of Humanity: The text of the speech of His Imperial Majesty the Shahanshah Aryamehr at Harvard University on the occasion of receiving an honorary doctorate in law). (1347/1968). Tehran: n. p. [In Persian]

Lions International Trading Pin Club. (2024). Lions Club International Presidents Medals and Theme Pins. Retrieved from <https://www.litpc.org/IntlPresMedal-catalog.pdf>

Martin, Paul; Kleinfelder, Robert. (2008). LIONS CLUBS in the 21st CENTURY. Author House.

Melanson, Lion Gilles. (2020). *History of Lionism in Canada: 1920–2020* (240 pp). Lions du Québec.

Raein, Esmaeil. (1357/1978). **“Farāmuš-xāneh va ferāmāsoneri dar Irān”** (The house of oblivion and freemasonry in Iran). Tehran: Amir Kabir. [In Persian]

Tamayo, David. (2018). *Serving the nation: Rotary and Lions Clubs, the Mexican middle classes, and the post-revolutionary state, 1920s–1960s*. (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). <https://escholarship.org/uc/item/6ds9m3b3>.

Articles

Arya Bakhshayesh, Yahya. (1383/2004). “Hoseyn ‘Alā” (Hossein Ala). *Majalle-ye Motāle‘āt-e Tārixi* (Journal of Historical Studies), Issue no. 5, pp. 8–61. [In Persian]

Goudarzi Boroujerdi, Ma’sumeh et al. (1397/2018). “Monāsabāt-e farhangi va ejtemā‘ee-

- ye Āmrikā bā Irān dar dowre-ye Pahlavi (1304-1357) (motāle'e-ye moredi-ye šahr-e Esfahān)" (Cultural and social relations of the United States with Iran in the Pahlavi era [1925-1979]: A case study of Isfahan). *Ganjine-ye asnād*, Issue no. 110, pp. 77-104. [In Persian]
- Mehr'alizādeh, Mehdi. (1385/2006). "Talāš-hā-ye qarb-garāyāneh-ye režim-e Pahlavi barā-ye tahkim-e solte-ye farhangi-siyāsi dar Esfahān 1343-1357" (The Westernizing efforts of the Pahlavi regime to consolidate cultural-political hegemony in Isfahan 1964-1978). *Nāme-ye Tārix-Pazuhān*, Issue no. 7, pp. 242-254. [In Persian]
- Siddons, Sarah. (2009). "How the Lions Club works". <https://people.howstuffworks.com/lions-club.htm>.

Magazines

- Širnāmeḥ*: (1341/1962), No. 3; (1341/1962), No. 4; (1343/1964), No. 13; (1343/1964), No. 14; (1343/1964), No. 15; (1344/1965), No. 18; (1345/1966), No. 24; (1346/1967), No. 30; (1347/1968), No. 36; (1348/1969), No. 41; (1350/1971), No. 49; (1351/1972), No. 51; (1354/1975), No. 64; (1355/1976), No. 67; (1356/1977), No. 73; (1357/1978), No. 77. [In Persian]

پیوستها

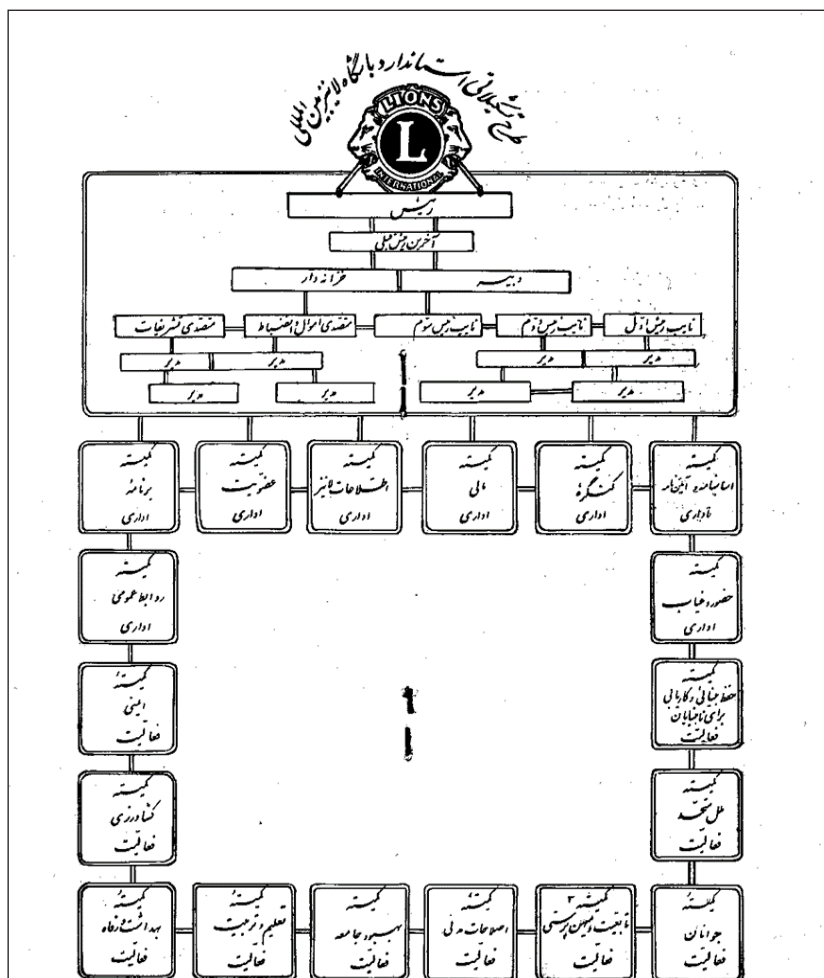

تصویر ۱

لوگوی باشگاه لاینز

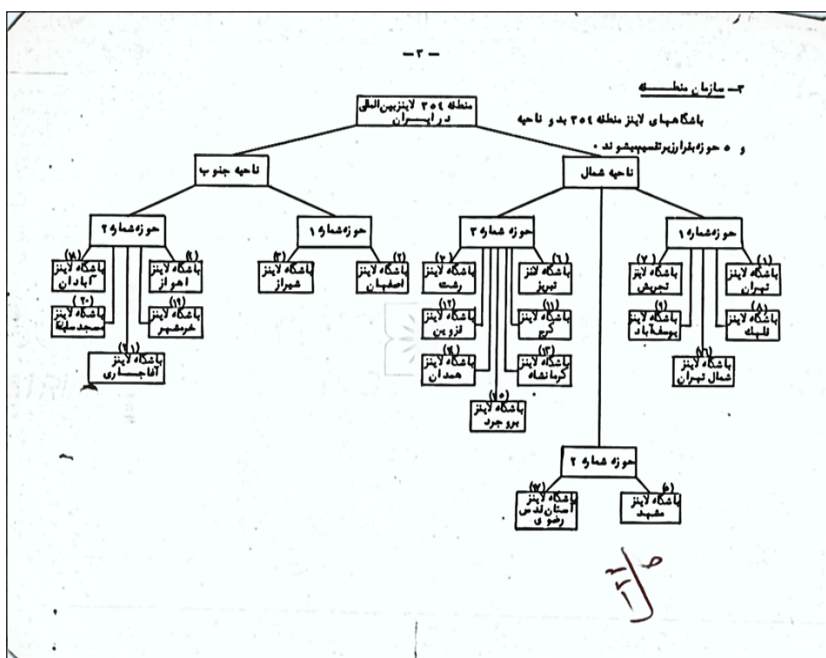
تصویر ۲

قمبر يادبود پنجاهمين سالگرد تأسيس
كلوپ لاینز، ۱۳۴۶ش

تصویر ۳

طرح تشکیلاتی باشگاه لاینز (ساکما،
۱۰۳۸۸-۲۹۳)

تصویر ۴

باشگاه های لاینز در ایران ۱۳۳۹-۱۳۴۶

منبع: ماهنامه شماره ۲ منطقه ۳۵۴ لاینز بین المللی در ایران- اسفندماه ۱۳۳۹ (ساکما، ۹۳۵۹-۲۹۳-۹۹).

